

Régi könyvek védelme

címmel a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál keretében működő Könyvtáros Klub konferenciát szervezett 1995. április 25-én. Színhelye a Budapesti Kongresszusi Központ Bartók-terme volt.

Szerencsés ötlet volt ezt a konferenciát éppen akkor és ott – tehát a Könyvfesztivál alkalmából és helyén – megrendezni. Magát a Könyvfesztivált a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete és a Frankfurti Könyvvásár Igazgatósága szervezte. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete kezdeményezésére a Hatágú Síp Alapítvány Gutenberg Iskola, mint az antikvárius-képzés gazdája vállalta a Konferencia programjának összeállítását. *Galli Katalin* a Hatágú Síp Alapítvány igazgatója jónak látta a könyv - könyvtár - restaurálás - állománymegóvásra építeni az előadásokat, és így a fesztivál látogatását mintegy „megfejejni” ezzel a szakemberek számára rendezett Konferenciával. A programba jól illeszkedett a két támogatónak, a Dunapack RT-nek és a Neschen-cégnek jelenléte, akik termékeikkel a könyvek védelmét, megóvását kívánják környezetkímélő módon megoldani.

Aki nem volt ott a Fesztivál négy napjának valamelyikén, annak nehéz érzékelteni azt az élénk, magávalragadó hangulatot, amely végül mégiscsak egyvalami: a Könyv körül forgott. Igaz, az új könyv körül – míg a Konferencia témája a régi könyv volt. De, mint köztudott, minden könyv új könyv volt valamikor, és a Könyvfesztivál legfrissebb könyvei is régick lesznek hamarosan – ha a régi könyv nehezen megragadható fogalmát következetesen végigvisszük.

Hogy ez az egyszerűnek látszó fogalom mégsem határozható meg olyan könnyen, abból is látszott, hogy *Galli Katalin* bevezető szavai után mindkét előadó, *Zöld Ferenc* és *Szinainé László Zsuzsa* is mindjárt felhívta a figyelmet a régi könyv fogalmának viszonylagosságára. Mondhatni persze egyszerűen, hogy az antikvár forgalomba bekerült könyv már régi könyv. De *Zöld Ferenc* és *Szinainé* is ennél árnyaltabb megfogalmazásra törekedett.

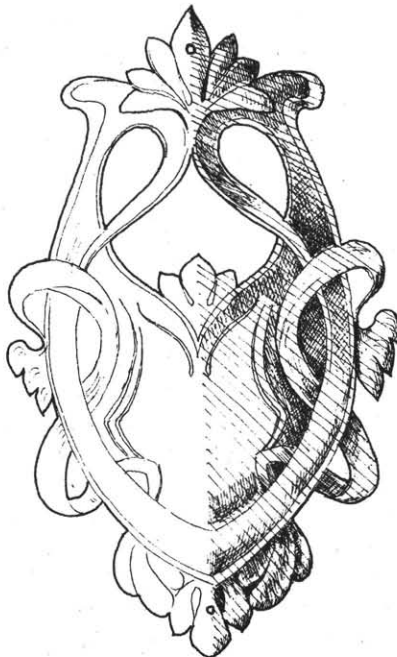
Zöld Ferencnek, az Akadémiai Kiadó igazgatójának előadása Mitől értékes a régi könyv? címmel hangzott el. Először is a régi könyv fogalmát járta körül, történeti szempontból, részben mint egykori antikvárius, részben mint egy nagyműtű, tekintélyes kiadó igazgatója. A szakmában dolgozóknak (antikvárius vagy általában könyves-szakmában) érzékletesen világította meg azokat a kérdéseket, amelyekkel az antikvárius szembetalálja magát napi munkájában: teljes-e a teljesnek látszó könyv? Értékesebb-e attól, hogy első kiadás? Csökkenti-e a régi, ritka könyv értékét, ha faksimile vagy reprint készül róla? Mi a különbség a faksimile és a reprint kiadás között?

A második, hasonló témájú előadást *Szinainé László Zsuzsa* tartotta (A Meghívó készült az Országos Széchényi Könyvtár, azóta az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője). Előadásának címe a Régi könyvek forrásdokumentumai, értékesítése és az árverések volt. Míg az előző előadás a könyvkereskedelem, ki-

adás, értékesítés szemszögéből vizsgálta a régi (vagy reprint, vagy faksimile) könyvet, addig Szinainé előadásában párhuzamosan merültek fel az antikvár könyvkereskedelem és a közgyűjtemények szempontjai. Szinainé optimista konklúziója szerint az értékes régi könyvek, ritkaságok előbb-utóbb mindenképpen közgyűjteményekben „kötnek ki”. Sajnos a közgyűjtemények beszerzésre fordítható szűkös anyagi erői mellett ez ma nem vehető biztosra. Persze reménykedhetünk nagylelkű ajándékozóknak, és abban is, hogy hosszú távon valóban érvényesülni fog ez a tendencia. Szinainé összeállítója, szerkesztője A magyar könyvgyűjtő új (és legújabb) kézikönyvének, alapos ismerője a hazai árveréseknek. Néhány szóban felhívta a figyelmet – talán nem hiába – néhány rendezésre, újrászabályozásra szoruló rendeletre, így a muzeális értékek védelméről szólóra és a kiviteli engedélyek gondjára.

Kastaly Beatrix restaurátornak, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetőjének előadása már átvetett a régi könyvekről azok megóvására. A könyvvel mint romlandó és kímélendő tárggyal foglalkozó előadásának címe A régi könyvek igénye a környezetetel szemben. Diaképekkel kísért előadása soravette a könyvet alkotó szerves és szervetlen anyagok sokaságát (papír, pergamen, bőr, tinta, nyomdafesték, fa, enyv, fém stb). A hallgatók érzékelhették, hogy még optimális körülmények között is nehéz megtalálni a megfelelő környezetet ennyiféle alkotóelem számára – egyszerre. Márpedig a körülmények ritka esetben optimálisak. Hiszen a régi könyv anyagára egyaránt káros a fény, a meleg, a hideg, a szárazság, a nedvesség – és akkor még nem említettük a rovarokat, gombákat és napjaink ember számára is káros szennyezett levegőjét. *Kastaly Beatrix* előadásában szerény helyet foglalt el restaurátori munkájának (munkájuknak) eredménye: a megóvott, megmentett könyvek és könyvtárak hosszú sora.

V. Ecsedy Judit



Könyvtárkép Nógrád megyében

A Balassi Bálint Könyvtár, Nógrád megye könyvtára, összefogva MKE Nógrád megyei szervezetével és a megyei jogú város Önkormányzatával, 1995. április 21–22-én szakmai tanácskozást szervezett Salgótarjában. A két napos rendezvény – melyet polgármester úr köszöntött, s melyen résztvett és előadást is tartott *Szabó Zoltán* államtitkár úr, a Művelődési és Közoktatási Minisztériumból – célja az volt, hogy Nógrád megyében mozgósítsuk szakmánk képviselőit, vegyük számba Salgótarján könyvtári ellátottságának helyzetét, tájékozódjunk és tájékoztassunk, együttműködési lehetőségeket vegyünk számba, együttműködést kezdeményezzünk. Szándékunk szerint ez az alkalom jó lehetőségnek ígérkezett arra is, hogy a mindenkori könyvtárfenntartók – polgármesterek, intézményvezetők, iskolaigazgatók – képet kapjanak a könyvtárak helyzetéről, lehetőségekről, a könyvtárakban lévő erőforrásokról.

*

Az első napi programban helyet kapott az iskolai könyvtárügy bemutatása, a felsőoktatás könyvtári jelenlétéről szóló előadás. Az előadásokat korreferátumok követték, melyet gyakorló iskolai könyvtáros kollégák, illetve a Számviteli Főiskola igazgatóhelyettese és a Népjóléti Képzési Központ osztályvezetője tartott. Ezen kívül előadás hangzott el a nemzetiségek könyvtári ellátásáról, a Balassi könyvtár ezirányú tevékenységéről.

A helybéli tapasztalatokon túl szeretnénk volna képet kapni néhány speciális könyvtári lehetőség megvalósulásáról. *Bartos Éva* (Bp. FSZEK.) könyvtáros a biblioterápiáról, *Varga Csaba* író, szociológus a modern kommunikációs eszközökről, a kommunikációs kihívásokról, valamint az olvasótáborokról, mint speciális nevelési helyzetekről beszélt nekünk. De nagy sikere volt *Balogh Mihály* (Kunszentmiklós) előadásának is, aki szót ejtett könyvtára történeti gyűjteményéről is.

A második napon szekciókba tömörülve folytattuk a tanácskozást. Ekkor már beszélgetés formájában szóltunk az előző napi információkról, a személyes véleményekről, elképzelésekről.

Az „állampolgári, államigazgatási információk kezelése” szekcióban, melyen résztvett városunk jegyzője, konkrét együttműködési lehetőségek fogalmazódtak meg a könyvtár és a Hivatal között keletkező, helyi lakosságot és az apparát dolgozóit érintő információk kezelésében, archiválásában, szolgáltatásában.

A „humán kutatások könyvtári háttere Salgótarjában” szekcióban a Múzeum, a Levéltár és könyvtárunk Helyismereti gyűjteménye dolgozói vették számba *dr. Horváth István* történész, múzeumigazgató (de végzett könyvtáros is) és *Bódi Györgyné dr.* helyismereti könyvtáros segítségével az együttműködési lehetőségeket. Így felmerült egy megyei szakdolgozat leltőhelyjegyzék összeállításának ötlete, témabibliográfiák készítésének igé-



nye, a tájékoztató szolgáltatások jobb összehangolásának lehetősége.

A „műszaki, természettudományi tájékoztatás lehetőségei” szekció keretében városunk bizonyos értelemben elszigetelten működő orvosi könyvtára és vezetője, *Szikszaí Márta* mutatkozott be, adott tájékoztatást a könyvtárhasználat lehetőségeiről, állományáról, tájékoztató segédleteiről, felajánlva azt, hogy bizonyos igények kielégítésében akár napi együttműködésre is kész. Ugyanerről szólt a még működő és igen jó állománnyal rendelkező szakszervezeti nagykönyvtár vezetője, *Pádár Lászlóné*.

Az „alsó és középfokú oktatás könyvtári háttere” szekcióban megerősítést nyert, hogy az ifjúságot minden könyvtár és könyvtáros megkülönböztetett figyelemmel kell, hogy kezelje. Az olvasóvá válás folyamatában, egyáltalán az olvasás technikájának elsajátításában a könyvtár jelenléte – akár otthoni, akár az iskolai, vagy közművelődési könyvtárra gondolhatunk – meghatározó. Ezért is fontosak a személyi kötődést elősegítő gyermekkönyvtári fortélyok és az iskolákkal történő maximális együttműködés. Mára sajnos nyilvánvalóvá vált, hogy az iskolák, mint könyvtárfenntartók alig-alig működnek. Sajnos ezzel párhuzamosan a pedagógus lehetősége is csökken saját házi-

könyvtára kiépítésére. Így irreális óhajok megfogalmazása helyett inkább „leszoknak” a pedagógusok a könyv- és könyvtárhasználatról. De jó lenne, ha valaki hangot adna annak, hogy a pedagógus a továbbképzésre és a szakkönyvekre fordított költségeit az adójából leírhatná! Az oktatásügy változásai egyben jelentik egy-egy iskola egyéni, az általánostól akár jelentősen eltérő oktatási arculatának kialakulását. Míg ez bizonyos személyi és tárgyi feltételek megléte esetén könnyen megtörténhet, addig az iskolai könyvtár, saját természetes rugalmatlansága miatt nehezebben mozdul rá az új dolgokra. Ez a folyamat is segíti az iskolai könyvtár kikerülését az intézmény vérkeringéséből. A szekció megpróbálta számba venni és felsorolni azokat a pontokat, ahol ebbe a negatív folyamatba még be tud avatkozni, ahol kitörési lehetőségeket lát.

A jó hangulatú konferenciát, melyre megyénkből és megyénken kívülről mintegy 80-an érkeztek, plenáris üléssel és azzal az elképzeléssel zártuk, hogy ennek a rendezvénynek folytatása következzen.

(Az alábbiakban a konferencián elhangzott előadások közül közlünk két különösen érdekeset. – A szerk.)

Fehér Miklós



A könyvtári ellátás irányelvei és normái

Az IFLA Közművelődési Könyvtári Szekciója 1973-ban jelentette meg a Normák a közművelődési könyvtárak számára című kiadványát.

Még ebben az esztendőben megjelent magyar testvére a Közművelődési könyvtári ellátás, Irányelvek a távlati tervezéshez című kötet a Könyvtártudományi és Módszertani Központ gondozásában. A kiadvány tartalmazza a tanácsi közművelődési könyvtárak fejlesztésének szakmai irányelveit, ezen belül a lakóhely szerinti közművelődési könyvtári ellátás rendszerét, a rendszer egyes típusaiba tartozó könyvtárak feladatait, részletezve az általuk nyújtandó szolgáltatásokat, működésük optimális feltételeit, irányszámokat adva az állományfejlesztésre, a létszámszükségletre, a hálózat ellátására, a könyvtárak térszükségletére és berendezésére.

Hasonló szempontú alapelvek vonatkoztak akkor a szakszervezeti könyvtárak távlati tervezésére is.

Helyet kapott a kiadványban a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátása javításának irányelve, azaz az irányszámok az iskolai könyvtárak, a közművelődési könyvtárak gyermek- és ifjúsági szolgálatának optimális működéséhez. Tartalmazza a kötet a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátása továbbfejlesztésének irányelveit is.

1973 óta úgy világszerte mint Magyarországon rendkívül sok változás következett be a könyvtári szolgáltatások iránti elvárásokban, de ugyanez elmondható a könyvtárak fejlesztésére rendelkezésre álló anyagi források tekintetében is.

1984-ben megjelent a művelődési miniszter újabb 211. sz. útmutatója a lakóhelyi közművelődési könyvtári ellátás távlati fejlesztéséhez, de az IFLA Közművelődési Könyvtári Szekciója is felülvizsgálta korábbi normáit, amelynek eredményét, az irányelveket 1985-ös közgyűlésen megtárgyalta, elfogadta.

A tapasztalat azt bizonyította, hogy az ellátás kívánatos szintjére vonatkozó eltérő körülmények, a szükségletek és az erőforrások eltérése országonként nem teszik lehetővé egységes szolgáltatási normák kialakítását.

Nézzük meg azonban, hogy a két magyar irányelv megjelenése milyen változásokat hozott a lakóhelyi közművelődési könyvtári ellátásban. Természetesen valamennyi passzuson nincs mód végigmenni, pusztán néhány pozitív hatást lehet megemlíteni.

A két irányelv hatására a könyvtárak hálózati rendszere jobban összhangba került az ország településstruktúrájával. A kisközségek közigazgatási összevonása maga után hozta a körzeti könyvtárak kialakulását, az ezekhez és a városi könyvtárakhoz kapcsolódó fiókkönyvtári ellátás megszervezését, majd az erőforrások hathatósabb kihasználása érdekében az integrált – iskolai és közművelődési – könyvtárak is megjelentek az ország könyvtári térképén. Az egy-egy hálózatban működő, különböző nagyságú könyvtárak között megfelelőbb együttműködés alakult ki az egymás gyűjteményére, szolgáltatásainak igénybevételére irá-

nyuló tevékenységben. Megélenkült a könyvtárközi kölcsönzés, és a hálózati központok szolgáltatás szétszóró szerepe. A nagyobb – megyei és jónéhány városi – könyvtárak illetékességi területükön egyre inkább információs központokká váltak. A megyei, városi közművelődési könyvtárakban meghonosodtak – a hagyományos dokumentumok mellett – az audiovizuális, a mikro-, a számítástechnikai és egyéb nem hagyományos dokumentumok, valamint a szolgáltatásukhoz szükséges technikai feltételek megteremtésével használatuk teret nyert a könyvtárakban.

A megyei könyvtárakban könyvkötészeti, reprográfiai műhelyek alakultak. Megyei és városi könyvtáraink kialakították idegennyelvű könyv és periodika állományukat, a differenciált igényekhez igazodó tájékoztató szolgálatot. A gyermek könyvtári ellátása kiemelt fontosságúvá vált, egyre inkább igénybe vehetik a felnőttek számára szervezett szolgáltatásokat is.

Ugyancsak reflektorfénybe került a hátrányos helyzetű olvasói rétegek ellátása, a nagyobb könyvtárak megszervezték a mozgáskorlátozottak, betegek számára a házikölcsönzést, kialakult a vakok és gyengénlátók hangoskönyvekkel, hangosfolyóiratokkal történő ellátása is, s megvalósult a nemzetiségi lakosság anyanyelvű dokumentumokkal való ellátásának megszervezése.

E történeti visszatekintés után nézzük meg a mai helyzetképet. Példáimmal a megyénkben kialakult helyzetet kívánom elsősorban illusztrálni, de azt gondolom, hogy megyénk gyakorlata nem sokban különbözik az ország más megyéitől. Az 1990. évi 65. törvény a helyi önkormányzatokról egyértelműen a települési önkormányzatok feladatául jelölte ki a közművelődési, ezen belül a könyvtári tevékenység támogatását, a könyvtárak fenntartását. A törvény lehetővé teszi a települési önkormányzatok társulásait közös intézmények – így könyvtárak fenntartására, működtetésére és közös képviselőtestületek alakítására.

Az idézett törvény megyénkben azonban a korábbi közigazgatási összevonások megszüntetését, a társközségek elválását, a kistelepülések önállósodását eredményezte. Ez a szétválási folyamat nem kerülte el a könyvtárakat sem. Körzeti könyvtáraink szinte teljességgel megszűntek, valamennyi község a nagyobb választékot biztosító letéti ellátás helyett, a bár alacsonyabb szintű ellátást nyújtó, de önálló könyvtár fenntartását választotta, természetesen a meglévő dokumentumvagyon szétdarabolásával, megosztásával. Ezek az önállósulások néhány esetben jobb működési feltételeket eredményeztek ugyan, de többségükben mégis a községi könyvtári ellátás színvonalának jelentős csökkenéséhez vezettek. Minimálisak a nyitvatartási idők, főfoglalkozású könyvtáros már csak mutatóban maradt a nagyobb községekben, a 20-30 ezer forintos vagy még ennél is alacsonyabb beszerzési keretek csak alkalmoszerű vásárlásokat tesznek lehetővé, de sok esetben még év közben kiderül, hogy ezek a jelképes összegek sem használhatók fel. Egy-két kivételtől eltekintve városainkban is felszámolódtott a fiókkönyvtári hálózat. Hogy csak Salgótarjánt említsen példaként, olyan, a városközponttól távolos városrészek maradtak közművelődési könyvtári szolgáltatóhelyek nélkül, mint Zagyvapálfalva, Baglyasalja, Zagyvaróna stb.

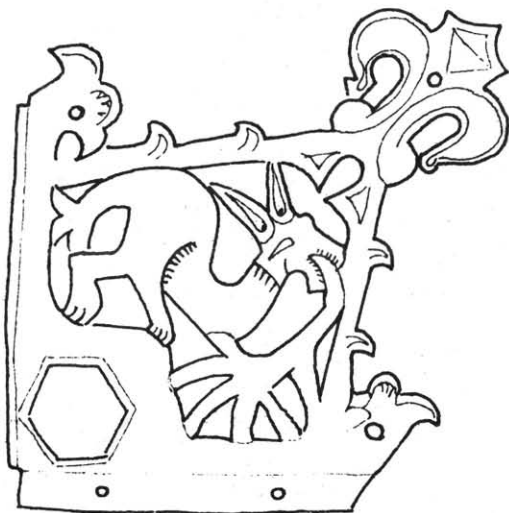
De nem jobb a helyzet a kiskönyvtárak módszertani gondozásában sem. A városi könyvtárak, mint hálózati-módszertani alközpontok megszüntették tevékenységüket.

Ez abból adódik, hogy fenntartóik, a városi önkormányzatok nem biztosítanak, valószínűleg nem is tudnak biztosítani anyagi feltételeket ehhez a tevékenységhez. A megyei könyvtár két módszertanosa azonban neveléségesen kevés a megyében működő 141 könyvtár munkájának szakmai segítésére, módszertani gondozására. Talán a legjobb helyzetben azok a könyvtárak vannak szakmai szempontból, amelyek csatlakoztak a balassagyarmati városi könyvtár és a megyei könyvtár ellátó központjához, hiszen számukra a mai napig biztosított a szakszerű állománygyarapítás, a nyilvántartások naprakész vezetése stb.

Városi könyvtárainkban a legnagyobb gondot – a fenntartási költségek folyamatos és tetemes emelkedése mellett – a beszerzési keretek stagnálása, vagy minimális, a dokumentumárak növekedését meg sem közelítő emelkedése okozza. Már csak szép álomnak tűnik az az irányelvekben megfogalmazott elvárás például a megyei könyvtárral szemben, hogy teljességre törekvően, de évente legalább 4500 címet plusz a forgalom alapján egy-egy címből többpéldányokat szerezzen be a magyar könyvtermésből, legalább 400 féle magyar hírlapot, folyóiratot fizessen elő, gyarapítsa idegennyelvű könyv- és folyóiratállományát, szerezzen hangzó-, videodokumentumokat, váljon megyéjében olyan információs központtá, amely nemcsak a saját, hanem más, országos feladatkörű könyvtárak szolgáltatásait is tudja közvetíteni, netán a távközlési- és a számítástechnika könyvtári alkalmazásával magasszintű, gyors, pontos információkhoz tudja juttatni saját és más könyvtárak olvasóit.

Folytathatnám tovább a lehangoló gondolatsort, s a jelenlévő kollégák is bőségesen megtoldhatnák bizonyára azokkal a gondokkal, problémákkal, amelyekkel szembenézünk nap-nap után.

Rendkívül sokat, feszítő gondjaink enyhülését várjuk az új, korszerű könyvtári törvény megszületésétől, s talán az eddigiekből is kiderült, hogy bizony szükség lenne a könyvtári ellátás új távlataira, fejlesztésének új irányaira is, olyan fejlesztési irányokra, amelyek a mindenkori könyvtárhasználók érdekeit szolgálják.



Nógrád megyében 23 településen él nemzetiségi lakosság, 21 kisközség szlovák, 2 község pedig német ajkú település. Mivel a nemzetiségi politika a politika szerves és fontos része természetszerűleg szükséges, hogy megvalósításában – más közművelődési intézményekkel együtt – a könyvtárak is szerepet kapjanak. A Balassi Bálint Könyvtár 1992 óta látja el a nemzetiségi báziskönyvtári feladatokat.

Ezt az időpontot megelőzően a rétsági városi könyvtár volt a nemzetiségi könyvtári ellátás központja megyénkben. Báziskönyvtári minőségünkben feladtunk a szlovák és a német anyanyelvű kultúra fejlesztése, a szlovák és német nyelvű általános iskolai oktatás segítése, a két anyaországi irodalom és művészetek megismertetése.

Mindezek érdekében folyamatosan gyarapítjuk e kisközségek nemzetiségi könyvtári állományát, beszerezzük számukra a szlovák és a német klasszikusok műveit, a mai szépirodalmat, különös hangsúlyt fektetünk a gyermek- és ifjúsági irodalomra, de eljuttatjuk a községek könyvtáraiba a legfontosabb kézi- és segédkönyveket, monográfiákat, enciklopédiákat, főként nyelvészeti, történeti, néprajzi, művészeti és honismereti köteteket, hangzó felvételeket. Nemzetiségi könyvtáraink állománya 17 ezer szlovák és 2480 német nyelvű dokumentum.

Ez évben már 20 esztendeje, 1975 óta szervezünk a szlovák nemzetiségű gyerekek számára olvasótáborokat, az utóbbi négy évben a táborok anyanyelvi környezetben, a Szlovák Köztársaságban kerültek megrendezésre.

Látky Poliankiban három alkalommal és tavaly, 1994-ben Tuháron. Az anyanyelvi környezet biztosításával az iskolai szlovák oktatást, a szlovák anyanyelvi kultúra fejlesztését, az anyaország, a Szlovák Köztársaság tájégségeinek, azok néprajzának, irodalmi hagyományainak megismerése vágyát kívántuk a gyerekekben meghonosítani, elmélyíteni, az anyaországhoz való kötődést erősíteni. Táborainkat 1993-ig a Komárom-Esztergom Megyei Könyvtárral közösen szerveztük.

Nemzetiségi munkánkhoz állandóan segítőtársakat kerestünk és találtunk.

Így olvasótáborainkat anyagilag is támogatták különböző szervezetek, alapítványok.

Ezek közül szeretném kiemelni Nógrád megye Közgyűlését, a Magyarországi Szlovákok Szövetségét, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalt, a Művelődési Minisztériumot, valamint a Nyitott Társadalom, a Pro Renovanda Cultura, a Nógrádi Mecénás, a Nógrád Ifjúságáért, és a Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Alapítványokat.

A hazai alapítványok mellett 1994-ben sikerült a Pro Slovakia támogatását is megnyernünk, tuhári táborunkat 40 ezer koronával támogatták.

Ugyanakkor lelkes és értékes segítőtársra találtunk a szlovák parlament egyik képviselő asszonyának személyében is, aki ötleteivel, javaslataival, tényleges szervező munkájával részt vett a Szlovákiában megrendezett táboraink programjának kialakításában, megvalósításában.

Báziskönyvtári feladataink megvalósításához az Országos Idegennyelvű Könyvtártól évi 90 ezer Ft-ot kapunk dokumentumgyarapításra. Ez az összeg – talán nem kell külön kommentálni – nem túl sok, mondhatnám igen kevés. Hogy ettől lényegesen többet tudtunk nemzetiségi dokumentumbeszerzésre fordítani, az az 1994-ig tevékenykedő megyei nemzetiségi és etnikai kisebbségi tanácsnak köszönhető, aki értékelve törekvéscinket 1992 és 1994 között jelentős, évente

150–200 ezer Ft-os támogatást nyújtott számunkra. Ez tette lehetővé, hogy könyvek mellett hangzó anyagokat is be tudtunk szerezni nemzetiségi településeink könyvtárai számára.

Az elmúlt három esztendőben sikerült folyamatossá tennünk a nemzetiségi dokumentumok beszerzését annak ellenére, hogy a szlovák nyelvű könyvtári anyag gyarapítása nehézségekbe ütközik Magyarországon. Köztudott, hogy az Országos Idegennyelvű Könyvtár közvetítésével jutnak be az országba a nemzetiségi dokumentumok. Azt is tudjuk, hogy a német nyelvterületen kívül szinte valamennyi nemzetiségi nyelvterületről csak igen körülményesen, a bürokrácia hosszan tartó útvesztőjén keresztül jutnak hozzá, hogy minimális választékot tudjanak biztosítani a nemzetiségi könyvalapból.

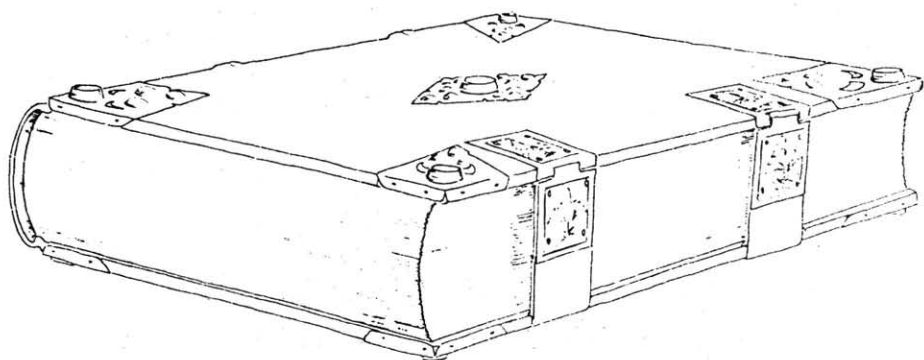
Mi megkerestük azokat a kiskapukat, csatornákat, amelyeken keresztül a szlovákiai könyvtermés nagyobb spektrumából tudunk választani és eljuttatni könyvtárainkba. Természetesen a nemzetiségi dokumentumokat feldolgozva, kölcsönzésre kész állapotban kapják meg a községi könyvtárak, s ezek nem a Balassi Bálint Könyvtár, hanem a nemzetiségi települések dokumentumvagyonát gyarapítják. A már eddig említett támogatókon kívül az elmúlt években sikerült egyéb hazai és szlovákiai szervezetekkel, intézményekkel is jó együttműködést kialakítanunk. A teljesség igénye nélkül szeretnék néhányat felsorolni, így a Slovenska Maticát, a Losonci Járási Könyvtárat, a Losonci Járás Iskolai Közigazgatását, a lónyabányai magnezit üzemet, amelyek a Szlovák Köztársaságban szervezett olvasótáborokhoz nyújtottak számunkra segítséget. Ez év elején igen gyümölcsöző kapcsolat alakult ki könyvtárunk és a budapesti Szlovák Intézet igazgatója, Karol Wladzowsky tanácsos úr között, akinek segítségéről még a későbbiekben szólni fogok. Két évtizedes múltira tekint vissza megyénk szlovák nyelvet oktató iskoláival együttműködésünk, hiszen közvetítésükkel jutnak el tanulóik táborainkba, s gyarapító tevékenységünk során igyekszünk az oktatás dokumentum igényét a legmesszebbmenőkig szem előtt tartani.

Tíz településen alsó és felső tagozatban egyaránt, két településen pedig alsó tagozatban folyik szlovák nyelv oktatás.

Két német nemzetiségű községünk közül Szendehelyen nyolc évig, Berkenyén alsó tagozatban tanulják a gyerekek a német nyelvet. Ez utóbbiak aztán a nyelv tanulását Nógrád község iskolájának felső tagozatán folytatják, ahol szlovák és német oktatás egyaránt folyik.

Az ezekben az iskolákban tanuló olvasóközönségre építünk, s igyekszünk mindent megtenni annak érdekében, hogy a gyerekek közel kerüljenek a nemzetiségi irodalomhoz. Különösen fontos ez most, mivel az a folyamat, amely a nemzetiségek asszimilációját korábban nagymértékben felerősítette, mára már lelassult, s vélhetően a közeljövőben meg is fog szűnni.

S most engedjék meg, hogy néhány elképzelésünkről, terveinkről szóljak. Megyénkben 11 településen alakult kisebbségi önkormányzat. Nagyon fontosnak érezzük, hogy az újonnan megalakult kisebbségi önkormányzatokkal felvesgyük a kapcsolatot, felajánljuk számukra segítségünket elképzeléseik megvalósításához a szlovák és a német kulturális autonómia megteremtéséhez. Ezt a munkát, a tájékozódást már megkezdtük. Nagy eredményekről még nem tudok beszámolni, aminek talán az az oka, hogy a frissen megválasztott nemzetiségi, kisebbségi



önkormányzatok még nem tudják artikulálni azokat az elvárásokat, amelyeket a nemzetiségi báziskönyvtárral szemben támasztani akarnak. De úgy gondolom, hogy ez a szándékaink szerint aktív kapcsolat az elkövetkezendő időszakban meg fog valósulni.

Elképzeléseink szerint 1995-től szeretnénk – a kistelepülések szolgáltató programjának analógiájára – nemzetiségi irodalmi-művészeti programot megvalósítani megyénkben. Ehhez már eddig is jelentős segítséget kaptunk a budapesti Szlovák Intézet igazgatójától, Karol Wladzoczky tanácsos úrtól. Közreműködésével ez év februárjában a nőtinci szlovákság Andrej és Vladimír Ferko írókkal találkozhatott, s a jövő héten, április 26-án magyarországi szlovák írók, költők jutnak el Lucfalvára és Szügybe, ahová elkíséri őket Peter Andruska szlovákiai író is. Májusban várjuk a Kalligram Kiadó bemutatkozását megyénkben, de eljut hozzánk júniusban a Magyar Napló tematikus szlovák számának írógárdája is. Terveink között szerepel a szlovákiai magyar képzőművészek kiállításának megszervezése.

Ugyancsak tervezzük a Goethe Intézettel való kapcsolatfelvételt. Német ajkú lakosság csak két nógrádi településen él, de azt gondolom, hogy számukra is sikerül hasonló támogatást megszerezni a Goethe Intézettől, annál is inkább, mivel már eddig is jelentős segítséget kaptunk tőlük nem mint nemzetiségi báziskönyvtár, hanem mint német nyelvű anyagot gyűjtő megyei könyvtár.

Tervezzük a nemzetiségi dokumentumanyag tartalmi felülvizsgálatát a politikailag, ideológiailag avult művek kivonását, helyettük – ha anyagi lehetőségeink megengedik – friss, korszerű információkat tartalmazó könyvek, video és hangzó dokumentumok vásárlását.

Reményeink szerint az ezévi olvasótábor sem fog elmaradni. Ismét a Szlovák Köztársaságban szeretnénk megtartani. Központi témája a szlovák nemzeti hős, Jánosik élete és tevékenysége lesz.

Terveink megvalósításához pénzre, sok pénzre van szükség. Ez évben is ismét elsősorban a hazai alapítványokhoz fordultunk anyagi támogatásért, de megkerestük a Pro Slovakiát és a Szlovák Külügyminisztérium határon túli szlovákság megsegítésére létrehozott alapítványát is. Bízunk abban, hogy megyénk 1994-ben megválasztott új kisebbségi tanácsnoka – ha lehetőségei megengedik – ugyancsak segíteni fog bennünket.

Könyvtárunk a nemzetiségi munkát rendkívül fontosnak tartja. Fontosnak érezzük, hogy a megyénkben szórványosan élő szlovák és német nemzetiség a magyar lakossággal azonos könyvtári szolgáltatásokat kapjon, a szolgáltatások elősegítsék nemzeti identitásuk megerősödését, az anyaországhoz, annak kultúrájához való kötődés elmélyülését.

Oroszné Katona Anna

Együttműködési lehetőségek a különböző típusú könyvtári szolgáltatóhelyek között Salgótarjánban

A még érvényben lévő – bár sok tekintetben elavult, vagy mondhatjuk teljes átdolgozást igénylő – könyvtári szabályozók, így maga a könyvtári törvény is és az 5/1978-as KM rendelet a könyvtári rendszer szervezetéről és működéséről – sugallja azt a gondolatot, hogy a könyvtárak praktikus okok miatt ne önmagukban – hanem hálózatokba, együttműködési körökbe szerveződve fejtsék ki tevékenységüket, biztosítsanak szolgáltatásokat, tevékenykedjenek.

Tevékenységi kör alapján a törvény könyvtártípusokat definiál úgy mint:

- nemzeti könyvtár
- közművelődési könyvtár
- szakkönyvtár
- felsőoktatási könyvtár
- iskolai könyvtár, és együttműködési köröket – hálózatokat – állapít meg
- tanácsi (önkormányzati) közművelődési könyvtári hálózat
- szakszervezeti közművelődési könyvtári hálózat
- iskolai könyvtári hálózat
- felsőoktatási könyvtári hálózat
- szakkönyvtári könyvtári hálózat,

szól régiós együttműködési körökről és bizonyos feladatok ellátására kijelölt koordinációs központokról – (pl. – Nemzetiségi könyvellátás – országos központja az Országos Idegennyelvű Könyvtár, vagy az orvostudományi információk központi könyvtára az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár).

Természetesen érezzük és tudjuk, hogy ezek a felülről szervezett, erőltetett együttműködési rendszerek a régi szabályozók szerint gyakorlatilag életképtelenek, de senki nem vitathatja ugyanakkor az együttműködés fontosságát. Az egyes könyvtárak – a mai nehéz helyzetükben, természetesen épületük, lakókörnyezetük és személyi adottságaik által determináltak – keresik azokat a megoldásokat, amik feltehetően biztosítják számukra a továbblépés, vagy egyáltalán a fennmaradás lehetőségeit.

És miközben az intézmények saját érdekeiket egyre markánsabban fogalmaz-